



FÖLDESI FERENC

EMLÉKEZÉS FÖLDESI FERENC TANÁR ÚRRA

Abiit, non obiit — Eltávozott, de nem halt meg

"Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam"

Pál második levele Timóteushoz

"nézzétek, ím, országúton, némán
vándorolnak ki a jegenyék!"

József Attila

Ebben az értékrendben, a szeretetteljes szigorban formálódott Földesi Ferenc jelleme és személyisége. Kiválóan teljesített, képességei elsősorban a humán tárgyakból: az idegen nyelvekből és irodalomból emelték az átlag fölé.

A Fjodor nevet még a polgári iskolából hozta magával, hagyta, hogy élete végéig elkísérje. Ezzel hangsúlyozta az orosz nyelvvel és kultúrával való "megbonthatatlan barátságát". Itt kezdődött a kapcsolata a családjával is. Szülei tanították neki az orosz. Édesanyám őt tartotta élete legtehetségesebb tanítványának, ezt minden fórumon hangsúlyozta. Közös volt bennük a késztetés: más nyelvek és kultúrák szenvedélyes megismerése. A tanítás során pedig törekedtek ezek egységben történő továbbadására. A latin volt számára az alap, ez nyitotta meg az utat a modern nyelvek irányába. Kiváló muzikalitásának köszönhetően tökéletes volt a kiejtése.

Édesapámmal rokon vonása volt a szigorú következetesség, és az egyetemes emberi kultúrában való elmélyedés, valamint a sport szeretete. Már gimnazistaként az elméleti tárgyak mellett nagy szerepet játszott a sport, alkatának megfelelően a kosárlabda és az úszás. Később mint férfi tanár az edzettségével is példát mutatott a diákjainak.

Egyetemi tanulmányait Budapesten kezdte az Idegen nyelvek Főiskoláján, ahonnan egy év után ment át a szegedi Bölcsészkarra, ahol magyar-orosz szakos tanárként végzett.

A diákként átélt élmények később meghatározták tanári arculatát, ebből táplálkozott pedagógusi ethosza. Jellemének szilárdságát megedzette az 1956-os forradalomban való részvétele, amelyet a *Szigrák a hamu alatt* című visszaemlékezésében örökített meg. Részletesen írt nemzetőri tevékenységéről, aminek következményeként rendőrségi felügyelet alá került. Ebben az írásában fogalmazta meg pedagógusi hitvallását:

"A legfontosabb mégis az a példa: az igazi tanár nemcsak a katedrán trónolva hirdeti a mindenkori igéket, hanem szívében hordozza a tanítványai sorsának a terhét, és kéretlenül is megpróbálja tanítani őket, hogy kerüljék ki a vermetek."

Az egyetem elvégzése után rövid ideig Mártélyon, majd szülővárosában, a Központi Általános Iskolába tanított, ahová a bátyám is járt, és akinek szintén egyik legkedvesebb tanára lett. 1959-ben került vissza immáron tanárként a "Jellemformáló kohóba", a Bethlen Gábor Gimnáziumba.

Itt teljesedett ki tanári és igazgatói pályája, haláláig hűséges volt az intézményhez.

Két osztályt vitt végig osztályfőnökként.

1960-ban, 25 évesen egy megtisztelő, felelősségteljes feladatot kapott: osztályfőnöke lett az orosz tagozatos osztálynak. Ebben az időben a gimnáziumok tagozatos képzésébe összeszedték a város általános iskoláiból a legtehetségesebb tanulókat, akik minden tantárgyból megkapták a legerősebb tanárokat. Az ő életében és pályáján ez a közösség volt "az osztály".

Mi 1964-ben kezdtük meg tanulmányainkat a gimnáziumban. Ő lett az osztályfőnökünk, és mint orosz tagozatosoknak, a nyelvtanárunk is, és a magyart is ő tanította. Így heti 10 órában találkoztunk vele, negyedikben pedig még logikát és pszichológiát is oktatott. A négy év egyharmadát tölthettük vele, volt időnk megtapasztalni személyiségének gazdagságát, lenyűgöző műveltségét és tudását. Az órávezetését az eszköztelen természetesség, oldottság jellemezte, ami mögött a biztos szakmai ismeret, a más műveltségi területekre való kitekintés, az összefüggések keresése is beletartozott.

Az orosz nyelvet anyanyelvi szinten birtokolta, hozzá hasonlóval egyetemi oktatóim között sem találkoztam. Kis csoportban voltunk, ami különös hangulatot teremtett. A következetes szigorúságával motivált, nagyon meg akartunk felelni az elvárásainak. Vágyunk az elismerésére. Nemcsak nyelvet tanított, hanem kultúrát, a rossz tankönyv ideológiával átszőtt szövegein túl, Puskin verseket kellett megtanulnunk, Tolsztoj meséket olvastunk eredetiben. Látszólag távolságtartó volt, de pontosan tudott mindenkiről mindent. Felmérte az egyéni képességeket, és abba az irányba terelte a diákjait.

Életem egyik legnehezebb, legfájdalmasabb feladatát teljesítem, amikor szeretett osztályfőnököm, tanárom alakját igyekszem felidézni. Nem gondoltam, hogy a visszaemlékezés ilyen súlyos teherként nehezedik majd rám, nem tudok érzelmileg eltávolodni a számomra oly fontos és kedves embertől, aki példájával, hatásával lenyűgözte a tanítványait és környezetét.

Feltolulnak bennem az emlékek: a szüleim elbeszélései a diák Fjodorról, a bátyám és az én tanítványi tapasztalataim, majd felnőttként mindkettőnk részéről az atyai baráthoz, a mentorhoz fűződő ragaszkodásunk. Mindig megtaláltuk hozzá az utat személyes vagy szellemi dolgaink ürügyén, fontos volt a véleménye: szeretnünk volna megfelelni az ő mércéjének. Megfontolt, okos tanácsaival segített minket, egy-egy biztató szavával buzdított további teljesítményekre.

Ha magam elé idézem a külső megjelenését: szálfatermetével, egyenes tartásával kiemelkedett az emberek közül, ahogyan jellemével, intellektusával is.

A Tabánból induló kisdíák a Bethlen Gimnáziumban eminens tanuló lett, ahol a tanárai felfigyeltek a tehetségére, s mint a mi családunknak, neki is ez az Alma Mater lett a társadalmi és a szellemi felemelkedés startköve.

Az iskola az államosítás után is továbbvitte a kálvinista szellemiséget, az egyháztól átigazolt tanárok értékrendje megfelelt a korábbi elvárásoknak: szigorú következetességgel képviselték a puritán erkölcsöt és a tudás prioritását. Nem az számított, hogy ki, milyen családból érkezett, csak az, hogy hogyan tud megfelelni a magasabb követelményeknek.

A kimagasló teljesítményt mindig elismerte, Majoros Mária harmadikban az OKTV országos orosz versenyén második helyezést ért el, ezzel dicsőséget szerzett osztályunknak és iskolánknak.

Sajátos hangulata volt az óráinak. Felült vagy a tanári asztalra vagy a középső pad sor első padjára, és elkezdődött a varázslat. Bevont bennünket egy olyan világba, a szellem aurájába, ahol nagyon jól érezhettük magunkat. Ez a Németh László-i "üvegharang" állapot jellemezte különösen az irodalom óráit. Emberközbe hozta a magyar- és világirodalom klasszikusait, a műközpontú elemzés állt a középpontban, rákényszerített bennünket a gondolkodásra, az egyéni meglátásokat értékelte. Korán megszoktuk, hogy az előadásait jegyzeteljük, majd egy-egy téma befejezésekor vizsgaszerűen számoltunk be a tananyagból. Ezzel megkönnyítette a későbbi egyetemi tanulmányainkat. Rengeteg memoritert kellett megtanulnunk, ezzel edzette az elménket, és így szebbé és választékosabbá váltak a feleleteink is.

Minden év végén lediktálta a következő tanév kötelező olvasmányait, és ehhez ajánlott irodalomjegyzéket is adott. Érettségikor útravalóul kaptunk még 50 könyvcímet, amit életünk során elolvasásra javasolt, ezzel indított el bennünket.

Felidézek egy jellemző, vele kapcsolatos történetet: harmadikban valamiért megharagudott az osztályra, és ezt minden nap érzékeltette is velünk. Nagyon szerettük volna kiengesztelni, de nem találtuk a módját. Elmondtuk a gondunkat Édesanyámnak, aki az angol tanította nekünk, az ő javaslatára és a segítségével betanultuk Kisfaludy Károly *Kérrők* című komédiáját, majd bemutattuk egy klubdelutánon. A hatás nem maradt el, megbocsátott, s ezután fergeteges, felejthetetlen tájelőadásokon vettünk részt. Ez is bizonyítja, hogy csak szellemi teljesítménnyel lehetett hatni rá.

Osztályfőnökként megpróbálkozott közösséggé formálni minket, osztályújságot készítettünk két nyelven: *Nas Mir, Our World* címen, lehetőség nyílt az alkotói tehetség megnyilvánulására, Fehér Józsi első versei is itt jelentek meg. Nagyon szeretett és tudott énekelni, a programjában szerepelt, hogy minden osztályfőnöki órán megtanultunk egy népdalt.

Zárkóztunk tőnt, de a magyartanítás során felszínre jöttek a személyiségét jellemző értékek.

Minden magyartanár vall magáról a tanítás során: kit szeret, ki az, akinek a gondolkodása, habitusa közel áll hozzá. Három alkotót emelnék ki a magyar irodalomból, akik nagyobb hangsúlyt kaptak, mint a többiek: Ady, Móricz és Németh László. Ady küzdelme a magyarságával és az istenkeresése, Móricz realizmusa, társadalmi éleslátása, Németh László egyetemes műveltsége, pedagógiai szemlélete, Vásárhelyhez való erős kötődése állt az érdeklődése középpontjában. A világirodalomból természetesen az orosz realisták, Tolsztoj, Dosztojevszkij, a franciák, továbbá Thomas Mann volt hozzá közel.

Nekem felejthetetlen emlék, nagy elismerés, hogy negyedikben az egyetemi jelentkezés beadása előtt behívott a tanteremünk melletti Tanári Könyvtárba, és azt mondta nekem: "Rosza! Legyél te magyar-orosz szakos tanár!". Az lettem. Egyetlen vagyok a tanítványai közül, aki az ő szakjait viszem tovább.

1969-ben a Szegedi Nemzeti Színház bemutatta Németh László *Az írás ördöge* című drámáját, az író ahhoz ragaszkodott, hogy a szegedi premier előtt Vásárhelyen játsszák el a darabot. Németh László a szüleimmel folyamatosan tartotta a kapcsolatot. Meglátogatta a családjukat. Édesanyám meghívta a házukba Grezsa Ferencet és Földesi Ferencet, bemutatta a két tehetséges, fiatal irodalmár kollégát. Ettől kezdve alakult ki a személyes kapcsolat közöttük, és mindketten a vonzáskörébe kerültek.

Még egy fontos, az ő életében is meghatározó lépéshez Édesanyám biztatása is segítette, aki 1990-ben azt mondta neki: "Magának az a hivatása, hogy visszahelyezze ezt az ősi református iskolát az egyház kebelére." Az ő nevéhez fűződik ez a történelmi cselekedet is. Érezte a feladat súlyát, felelősségét, meg akart felelni. Kemény harcát megharcolta. Programjában úgy fogalmazott: "Az a fontos, hogy ne feledkezzenek meg arról a nemes, hazafias szellemről, kicsit kálvinista, nyakas, hazafias szellemről, ami ezt az iskolát áthattotta, és arról sem, hogy utána nyúlt segítő kézzel a szegény tanulóknak, az elesetteknek, a tápintézzettel, a tanyasi tanulók otthonával. Sokféle módon, ösztöndíjakkal, jó szóval, jó tanáccsal tanári melléállással. Ezek az iskola legnagyobb hagyományai."

Visszaidézve Földesi Ferenc, Fjodor tanári alakját ki kell térnünk arra a szeretéágazó közéleti tevékenységre is, amivel folyamatosan jelen volt szülővárosa szellemi életében.

Ő a régi vásárhelyi értelmiségi ember elkötelezettségével élte meg a lokálpatriotizmusát. Tevékenysége nem szorítkozott csupán az iskolai munkára, hanem figyelemmel kísérte a városban folyó, értéket képviselő alkotókat, csoportokat.

Maga is kutatott, alkotott, összeállította az 1848-49 forradalmának és szabadságharcának eseményeit bemutató kiadványt *A magyar név megint szép lesz* címen. Foglalkozott helytörténeti témákkal is. *Anyanyelve vásárhelyi magyar* címmel előadást tartott a

Vásárhelyi Történelmi Kör rendezvényén, ahol a tájnyelv fontosságáról és használatáról beszélt, amelyet az ember még gye-rekkorában a szűkebb vagy tágabb családi körben megtanul. Vele csak ezen a nyelven lehetett beszélni.

A tanári portré felvázolása után szeretnék kitérni arra, hogy egy igazi pedagógus hogyan van jelen a tanítványok életében. Mindenki, aki olyan szerencsés volt, hogy találkozhatott vele, pontosan tudta, hogy rendkívüli személyiséggel hozta össze a sors. Képessége és tudása alapján lehetett volna egyetemi oktató, professzor is, hiszen tudós tanár volt. Az életkora előrehaladtával megfogtak körülötte a szellemi társak, a tanítványok is elmentek, de nagyon sokan tartották vele a kapcsolatot, elküldték neki az írásait, cikkeiket, fontos volt számukra a véleménye. Büszke volt a tanítványai sikereire, nyomon követte szakmai előmenetelüket. Gondolkodásának nyitottsága, szellemi frissessége mindvégig megmaradt, mindenről volt véleménye: társadalomról, politikáról, kultúráról.

Mint minden tehetséges ember öntörvényű, autonóm személyiség volt. Én a beszélgetőtársai közé tartoztam, megvittattuk a társadalmi, kulturális aktualitásokat, vagy közös ismerősökről, tanítványokról társalogtunk. Volt egy állandó témánk: a Bethlen sorsa. Mindig ezt beszél-tük, hogy nekünk olyan ez az iskola, mint a templom, az Isten háza. Aki oda belépett, az a hatása alá kerül, és ettől nem szabadul meg soha. Személyiségének markáns vonása volt a hűsége: ez megmutatkozott a családjára iránti felelős, mély szeretetében, a tanítványok, barátok, az Alma Mater, a város és a magyarság iránti elkötelezettségében. Egy új vonást is felfedeztem benne, az erősödő ironikus hajlamot. Már bölcs rezignációval szemlélte a világot.

Az utolsó beszélgetésünk augusztus végén volt, a Vásárhelyről elszármazottak találkozójáról számoltam be neki. Nagyon jó hangulatban búcsúztunk, megjegyezte, hogy felvidítottam a napját. A halála napján délután 5-kor hívtam, volt egy hírem számára. Már nem vette fel a telefont. Másnap délután, unokabátyáméktól, Varga Feriékől – a régi és hűséges jó barától –, hazaérve várt a hír, hogy meghalt. Már hiába tárcsázom a számot...

Nem tudok róla múlt időben beszélni, mert életem egyik meghatározó személye, példaképe volt és marad. Vásárhely régi értelmiségének egyik utolsó jegyénje távozott, de alakja, szelleme bennünk él tovább.

"Az igaznak emlékezete áldott!"

□ Sipka Rózsa